

Andrej Šurla, Ph.D.

Praha, 14. 5. 2010

Univerzita Karlova v Praze

(via Univerza v Ljubljani)

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

Nám. Jana Palacha 2

Praha 1, 116 38

Česká republika

Ocena

Doktorskega dela mgr. Marije Vlašić

Tradicija purizma u hrvatskom jezikoslovlju

Tradice purizmu v chorvatské jazykovědě

Doktorska razprava gospe Marije Vlašić obravnava obseg in pomen purizma v hrvaškem jezikoslovlju. Kot avtorica v nalogi večkrat omeni, se izraz »purizem« pogosto uporablja pri opredeljevanju značaja samega hrvaškega (standardnega) jezika. Hrvaškemu jeziku naj bi bil tako purizem imanenten oz. naj bi bil temeljni dejavnik njegovega obstoja, puristična metodologija pa samodejna tendenca oz. princip njegovega samooblikovanja. Med procesom zbiranja in proučevanja gradiva, ki bi omogočilo analizo tega procesa, pa je prišla avtorica do zaključka, da bi bilo treba razmišljanje o purizmu prenesti na drugo raven: z vprašanja o purizmu samega jezika k vprašanju o purističnih tendencah, tj. stališčih o jeziku in viziji/vizijah, ki so ji/jim v svojem delu za standardizacijo hrvaškega jezika sledili – kot avtorica pomenljivo zapiše na prvi strani svojega besedila – »tisti, ki se z njim ukvarjajo«. Namesto v predstavitev celotnega diahronnega procesa razvoja konkretnega jezika se je zato v nalogi usmerila v raziskovanje tistih etap v zgodovini hrvaškega jezika, v katerih so *tisti, ki so se ukvarjali* z njim, purizem predstavljali kot njegovo tradicionalno in pozitivno tendenco. Avtorica že v uvodu v svojo razpravo zapiše trditev, da »je purističnost hrvaškega jezika iluzija, ki ne odraža resnične tendence in stanja hrvaškega jezika, ampak zgolj tendence in stališča o idealnem jeziku prej omenjenih »tistih, ki se z njim ukvarjajo«. Takšno prepričanje ji utrjuje tudi lastna poklicna izkušnja učitelja hrvaškega jezika kot tujega jezika, ki ji senzibilnost za lastni jezik ostri skozi prizmo »pogleda od zunaj«. S takšnega, skozi zelo

neposredno ukvarjanje z maternim jezikom (zlasti z njegovo leksiko) izoblikovanega gledišča se ji purističnost oz. (samo)očiščevalnost ne zdi tako samoumevna in temeljna podlaga samooblikovanja hrvaščine, kot je to predstavljeno v izjavah in metodologiji jezikovnega načrtovanja jezikoslovcev, dokumentov o jeziku in institucij, ki so kasneje predstavljeni v razpravi. Omenjeni »pogled od zunaj« ji namreč dokazuje, da so v hrvaški jezik vsekakor vpisani tudi vplivi drugih jezikov, in jo utrjuje v spoznanju, da je deklarativno poudarjana skrb za jezik »izrazito površinska in deklarativna«, medtem ko dejanski jezik ni opisan dovolj natančno. Na osnovi te ugotovitve se je zato namesto za opisovanje domnevnih »razvojnih tendenc« samega jezika odločila za »opis tradicije purizma« v hrvaškem jezikoslovju (in obdajajoči ga družbi). Cilj doktorskega dela je tako postala »analiza purističnega diskurza in metod«, ki se jih puristični krogi poslužujejo za utrjevanje mnenja o puristični naravnosti hrvaškega jezika. Že v »Predgovoru« avtorica razkrije tudi, da vidi v tem prizadevanju tudi trud purističnih krogov za ohranjanje lastnega položaja jezikovnih razsodnikov.

Disertacija se tako ne razvija iz stanja vsemu odprte začetne vedoželjnosti proti sklepnemu spoznanju, ampak ima že v samem začetku oblikovano jasno hipotezo, ki jo avtorica nato na skoraj 200 straneh razprave (in s priloženimi 11 temeljnimi dokumenti o hrvaški jezikovni/jezikoslovni politiki v različnih obdobjih od narodnega preporoda naprej) utemeljuje in potrjuje.

Predgovoru sledijo tri vsebinska poglavja (*Jezikovni purizem; Hrvaški jezik in purizem; Hrvaško jezikoslovje in purizem na prestopu tisočletja*), ki jih avtorica povzame na eni strani *Zaključka*. Sledi v treh jezikih (hrvaščini, češčini in angleščini) napisan *Povzetek*, ki predstavi formalno ureditev celotnega besedila, izhodiščno hipotezo in iz obravnavanega gradiva izpeljane ugotovitve, ki jo potrjujejo. Poglavje *Literatura* je bogato, razdeljeno pa je na *Strokovno literaturo* (183 enot) in *Publicistične članke ter ostale vire* (42 enot).

Prvo poglavje, *Jezikovni purizem*, najprej na 14 straneh predstavlja različne perspektive pogleda na purizem: poskuse definiranja samega pojma in osvetlitev njegovega delovanja ter učinkov. Avtoričino referenčno polje je široko in mednarodno – v največji meri citira anglojezične razprave, deloma tudi češke (*F. Daneš*). Okvir za lastno razmišljanje povzame iz sinteze, ki jo je na podlagi študij različnih avtorjev izpeljal *George Thomas*: po njem se purizem osredotoča zlasti na leksiko, znotraj slednje predvsem na zamenjevanje tujega besedišča z domačim, ob tem pa tudi na izločanje tistih domačih leksikalnih variant (iz pokrajinskih ali družbenostnih jezikovnih zvrsti), ki se ne vklaplajo v norme t.i. standardnega

jezika. Pri tem gre za purizem samo, kadar je izločanje jezikovnega materiala izvedeno brez trdne znanstvene podlage. Potrditev te ocene najde avtorica pri *E. Annamalaiju*, pri katerem izpostavi razlikovanje med *ideološko* in *funkcionalno* pogojeno selekcijo – puristična da je samo prva (funkcionalno in s tem nepuristično pa je zavračanje tujih jezikovnih elementov takrat, kadar ga izvaja jezik s slabšim družbenim položajem, kot ga ima jezik, s katerim je v stiku in ki s svojim jezikovnim transferjem ogroža sam njegov obstoj/identiteto). Za avtoričin pogled na obravnavano tematiko je pomemben še Annamalaijeva misel, da se funkcionalno odstranjevanje tujih elementov rodi spontano, medtem ko puristično (torej ideološko) zamenjevanje sproži določena družbena elita. Za osvetlitev moči takšne (iznad)jezikovne elite si avtorica pri *Jiříju Neustupnem* izposodi sugestivni *efekt Humpty-Dumpty*, po katerem je določenemu jezikovnemu elementu pač dovoljeno imeti samo tisti pomen, ki ga v njem prepozna trenutni jezikovni razsodnik, zaradi česar je podvržen njegovi pogosto zgolj subjektivni (zato hitro tudi nestrokovni) presoji o svoji primernosti za obstoj v jezikovnem sistemu. Pri *R.L. Trusku* najde avtorica termin »*stališče o jeziku*«, ki se v določenih krogih ali celotni družbi oblikuje na osnovi takšnih večinoma subjektivnih predpostavk, med drugim tudi o vprašanju, kaj je »izvorno naše« in kaj ne. Pri *M.J. Shapiru* pa najde tezo, da lahko takšna idejna oz. ideološka samovolja v jezikovnem razsojanju vodi v etično diskreditacijo (po kateri pač »nečist jezik« uporabljajo »nečisti ljudje«). Za avtoričino sodbo o purizmu je pomemben tudi poudarek (citira ga iz razprave *H.R. Due*, nato pa duhovito interpretira v opombi pod črto), da purizma ne gre enačiti s pravim »*jezikovnim načrtovanjem*«, saj je prvi pri izdelavi svojih kriterijev zagledan v jezikovno bazo in modele njenega »očiščevanja« iz preteklosti, medtem ko konkretni jezik – kot zapiše avtorica v sklepu poglavja – hodi svoja pota in »čaka, da bi ga prikazali takšnega, kakršen je«.

Razmislek o navedenih povzetkih privede mgr. Vlašičevo do dveh temeljnih spoznanj, ki ju v nadaljevanju preverja oz. dokazuje na primeru hrvaške jezikoslovne stvarnosti:

- a) purizem je »*nacionalno selektivno standardiziranje jezika*«,
- b) ker ponuja purizem »idealno, nerealno sliko jezika, ki sprija razvoju kompleksov (govorcev konkretnega jezika; dop. A. Š.) in ne podpira njegovega razvoja, je iz *sinhrone perspektive negativen regresiven pojav*.«

V drugem podpoglavju uvodnega poglavja avtorica s tako osmišljenim terminološkim aparatom sooča tradicionalno tezo, da je purizem »zvest prijatelj in stalnica razvoja hrvaškega jezika«. Kritična je do razmišljanja, da je purizem takorekoč sopomenka izraza »*jezikovna kultura*«. Opozarja, da je pojav purističnih intervencij vedno reakcija na istočasni

»nepurizem«, torej na samostojen razvoj jezika, ki se oblikuje tudi skozi kontakte z drugimi jeziki. Povzema misel (*J. Milroy*), da pozivanje k purizmu v uporabniku vzbuja mnenje, da jezik preprosto ni zrel in ni do konca formiran – takšne sugestije pa ne more sprejeti. Sorodnost s svojimi pogledi najde tudi pri nekaterih priznanih sodobnih hrvaških jezikoslovcih, ki so kritični do »selektivnega manipuliranja s tradicijo«. V zgodovini posegov v jezik od obdobja nacionalnega preporoda naprej prepoznavajo *dominacijo neracionalnih stališč o jeziku*, ki se udejanjajo skozi »sugeriranje ustaljenih običajev, prevzetih iz prejšnjih obdobj« in subjektivno presojanje o »hrvaškosti« posameznih jezikovnih elementov. V takšnih posegih vidijo omenjeni kritični jezikoslovci celo »zaroto hrvaških puristov, da bi lahko še naprej vladali jeziku« (oboje povzeto po *S.Kordić*).

Drugo poglavje se iz (kritičnega) razmišljanja o splošnih značilnostih in pasteh (hrvaškega) jezikovnega purizma preusmeri v prikaz konkretnih purističnih pojavov skozi zgodovino oblikovanja hrvaškega standardnega jezika. To zgodovino deli (tudi) avtorica na t.i. predstandardno in standardno obdobje, mejo med njima pa postavlja v sredino 18. stoletja oz. v slovnice iz tistega časa (*Relković, Tadijanović, Jurin, Babić*). Vsem tem je skupni tudi širši vzgojni značaj, ne le jezikovni, predvsem prizadevanje za utrjevanje narodne zavesti, čemur je služilo tudi opozarjanje na elemente tujih jezikov v tedanji hrvaščini (iz Reljkovićeve slovnice tako Vlašičeva navaja seznam 38 »turških in tujih besed«, katerih rabo v Slavoniji avtor ostro odsvetuje). Opozorjeno je, da gre v teh delih pogosto za precejšen razkorak med slovničarjevim *hotenjem* in jezikovnim *znanjem* (Reljković npr. tudi sam uporablja turcizme in germanizme), pobuda za njihov nastanek pa je predvsem želja po utrjevanju narodne identitete, z drugimi besedami: *nacionalna prevzgoja*. Gre za poskuse oblikovanja *stališč o jeziku* (čeprav z menda skromnimi konkretnimi rezultati), zaradi česar postavlja avtorica omenjene slovničarje na začetek zgodovine hrvaškega jezikovnega purizma.

Med puriste uvršča tudi t.i. iliriste) iz 30-ih let 19. stoletja. Iliristični nacionalnopreporoditveni purizem je sicer bolj pragmatičen in s tem manj nasilen od predhodnega. Predvsem si za že ustaljeno izrazje ne izmišlja veliko neologizmov ter terminološki primanjkljaj raje zapolnjuje s kalki (iz nemščine) in t.i. internacionalizmi (iz t.i. klasičnih jezikov) – to avtorica dokumentira s citiranjem natančnega popisa ilirističnih intervencij (*T.G. Thomas*). Kljub temu pa gre tudi tukaj za purizem, saj je pristop k jeziku selektiven in izvajan po principu »naše« *kontra* »njihovo« (iz hrvaščine izloča germanizme, madžarizme in italianizme). Tovrstno utemeljevanje sprejemljivosti oz. nesprejemljivosti

elementov, ki so sicer v vsakdanjem jeziku živi, vplivati (oz. vsaj poskuša vplivati!) na (pre)oblikovanje jezikovnih stališč uporabnikov jezika. Cilj nacionalnega preporoda na jezikovnem področju je oblikovanje standardnega, tj. skupnega, nadregionalnega jezika (ki naj navznoter utrdi skupnostno identifikacijo in navzven zagotovi ustrezen mednarodni status jezika in same nacionalne skupnosti), kot del tega pa oblikovanje korpusa leksike na področjih (znanost, poimenovanja kulturnih inštitucij, deli intelektualne sfere), za katera prej široko razširjene domače terminologije ni bilo. Skoraj polovica tega podpoglavja je namenjena predstavitvi delovanja najproduktivnejšega predstavnika te generacije, »očeta hrvaške znanstvene terminologije« in/oz. »kovača besed«, *Bogoslava Šulka*.

Posebno podpoglavje obravnava 140 let statusno-identifikacijske zmede v odnosu hrvaškega jezika do srbskega: od neformalnega »Dunajskega dogovora« (1850), da so Hrvatje in Srbi en narod, ki potrebuje skupni knjižni jezik, do razpada jugoslovanske države in definitivne poimenovalne razdelitve obeh jezikov. Disertacija deli to dogajanje na tri etape: *dunajsko* (ki traja vse do druge sv. vojne), *endehajevsko* (v času 2. svetovne vojne oz. tedanje hrvaške države) in *novosadsko* (po letu 1945). Prvo obdobje zaznamuje t.i. *vukovski purizem* (poimenovan je seveda po *Vuku Karadžiću*), ki se je v imenu podpore jugoslovanski državno-(nad)nacionalni ideji *odločil* za štokavščino, z zavrnitvijo drugih dveh oblik pa *spregledal* velik del že izoblikovane hrvaške knjižnojezikovne dediščine. Zaradi motivov, ki jim je sledil, in ekskluzivističnih postopkov njihovega uresničevanja postavlja avtorica štokavski purizem na raven vseh ostalih purizmov.

Izrazito puristično je rokovanje z jezikom v letih *Nezavisne države Hrvatske*, predstavljeno v podpoglavju »Hrvaški jezik v Zagrebu in okoli njega«. S citati uradnih dokumentov tedanje politike, ki je v svoje roke eksplicitno prevzela tudi jezikovno politiko, avtorica dokazuje, da je šlo za »*ekstremno in odprto instrumentalizacijo jezika*«. Opozarja pa tudi na zanimivo dejstvo, da jezik, ki se je v omenjenih letih oblikoval (oz. *predpisoval*) s temi uradnimi posegi, vse do razpada Jugoslavije sploh ni bil predmet dejanskega proučevanja, ampak zgolj »*mistifikacije*«. Razmišljanje izpelje v zaključni poudarek, da je gonilna sila jezikovnega purizma v jezikovni skupnosti obravnavanega ozemlja iz zgodovinskih izkušenj izvirajoči »*privid, da mora za nacionalnim jezikom stati podpora (nacionalne) države*«. Praktično izvajanje tega *stališča* prikazuje tudi 10 strani, posvečenih dogajanju z jezikom v obdobju druge Jugoslavije, ki ga plastično razkriva sosledje dveh dokumentov: »*Novosadskega dogovora*« (1954), ki »*pomeni inavguracijo srbohrvaškega jezika*«, ter reakcije nanj v obliki 13 let mlajše »*Deklaracije o nazivu in položaju hrvaškega jezika*«. Simbol tega časa, razpetega med izključujoči se politični (ob)sodbi »*separatistični*

nacionalizem« in »*antinacionalni unitarizem*«, vidi Vlašičeva v sintagmi *Smiljane Rendić* »*izhod iz genitiva*« – v tej metafori je z zgoraj omenjenim *dogovorom* nacionalna in jezikovna identiteta nekega ljudstva reducirana na genitivno obliko imena njegove države (tj. jugoslovanske republike), drugoomenjena *deklaracija* pa pričinja boj za ponovno pravico do samoidentifikacijo z vrstnim pridevnikom (*srbohrvaški jezik kot '(tudi) jezik Hrvatov'* proti *'hrvaškemu jeziku'*; op. A. Š.). Avtorica, ki je do purizma sicer ves čas a priori kritična, pokaže tukaj razumevanje tako za hrvaško jezikovno-politično situacijo obravnavanega časa kot tudi za težave, ki jih imajo s tem tuji jezikoslovci. Podpre tezo *Ranka Matasovića*, da se slednji ne zavedajo, da jezik v omenjenem času in prostoru ni bil predmet jezikovne politike, ampak *ideološkega nasilja*. V teh politično obarvanih (oz. iz politike izhajajočih) prepirih o jeziku oz. *bitki zanj* skozi drugo polovico 20. stoletja prepozna avtorica močan dodatni gradnik popularne teze o purizmu kot tradicionalnem elementu hrvaškega jezika. Vidi ga v dejstvu, da se obdobje SFRJ »*mistificira /.../, glorificira pa se hrvaški jezik in boj zanj*«, oz. v spoznanju, hrvaška javnost »*razbijanje /.../ enotnosti* (Jugoslavije in srbohrvaščine; op. A. Š.) *razume kot sestavni del hrvaške jezikovne identitete*«. Izpostavljen in čaščen je prvotni »*obrambni refleks*«, ki pa začne prav zaradi svoje družbene glorifikacije »*v novih okoliščinah postajati agresiven*«.

Tretje, zadnje poglavje doktorske razprave Marije Vlašić analizira hrvaško jezikovno politiko v obdobju samostojne hrvaške države od zadnjega desetletja prejšnjega stoletja do danes (zadnje opombe se dotikajo dokumentov iz leta 2009, v enem časopisnem primeru celo iz leta 2010, aktualnost informacij, prevzetih iz spletnih virov, pa je – kot je zapisano v opombi v rubriki »Literatura« – avtorica preverila 20. marca 2010). Poglavje je pregledno razdeljeno in nadvse informativno. Splošnemu razlagalnemu »Uvodu« (17 strani) sledi 32 strani podrobne predstavitve jezikovnega svetovanja, kakršno se je ali se še vedno izvaja v jezikovnih priročnikih, govorjenih medijih in celo na posebni telefonski liniji; nato se avtorica (na 23 straneh) z enako natančnostjo loti obravnav hrvaškega jezika v hrvaškem strokovnem in splošnem tisku (najprej pregledno navede 11 revij, ki se posvečajo sodobnemu jeziku, nato se podrobno ukvarja z odmevnostjo revij »Jezik« in »Književna republika« (s poudarkom na polemičnih odzivih nanj) ter v razpravo pritegne tudi jeziko(slo)vne polemike v nespécializirani tedenski in dnevni periodiki; poglavje pa sklene 24 strani predstavitve delovanja šestih hrvaških kulturnih inštitucij, ki imajo v svojih programih zapisano skrb za jezik (*Inštitut za hr. jezik in jezikoslovje; Hrvaška matica; Hrvaška akademija znanosti in*

umetnosti; Hrvaški kulturni svet; Hrvaško filološko društvo; Svet za normo hrvaškega standardnega jezika).

Avtorica opozarja na številne posamezne z jezikom oz. razsojanjem o njem povezane osebnosti, dogodke in polemike, ki so razburjali hrvaško javnost v zadnjih dveh desetletjih. V nalogi tako med drugim beremo o stigmatizaciji t.i. »čarovnic iz Ria« (D. Ugrešič idr.); spodbujanju (vključno z denarnim nagrajevanjem) tvorbe neologizmov (tudi za področja povsem vsakdanjega življenja) revije Jezik; poistovetenju purističnega delovanja z jezikovno kulturo v nastopih »enega najvitalnejših in najbolj vsestranskih hrvaških lingvistov druge polovice 20. stoletja« *Stjepana Babića*; terminološkem konfliktu med »mrkomevjedaši« in njihovimi nasprotniki; sodni ovadbi zoper nemško slavistko *Snježano Kordić* zaradi javne kritike »nenaravnega spreminjanja lastnega jezika«; nagradi »Greatest shit«, ki jo je levičarski satirični tednik podelil uredniku drugega tednika za politiziranje jezikovnih vprašanj; pa tudi o frekventnostnih razlikah glede pojavljanja besed iz sopomenskih parov v državnih in konzervativno nacionalnih ter 'nenacionalnih' medijih (pri čemer rezultat štetja pokaže, da je izbira glede 'našosti' in 'tujosti' pogosto res zgolj posledica subjektivnih stališč, ne pa preverjene geneze obravnavanega izraza).

Avtorica opozarja, da se je po osamosvojitvi nadaljevala »zloraba jezika v politične namene«. Uporabi kar izraz »paralingvistični inženiring«, s katerim poimenuje dejstvo, da se je razsojanje o jeziku preselilo v splošne javne medije, kjer je argumentacijo in strokovno diskusijo nadvladal »jezik močnih emocij«. Krivdo za takšno stanje diskurza pripisuje tudi samim jezikoslovcem, ki so se podredili »liniji strankarskih nazorov in interesov« (citat iz enega izmed navedenih razmišljanj *Iva Pranjkovića*).

Ko predstavlja zgoraj omenjene inštitucije, *Vlašićeva* zapiše, da kljub njihovi številčnosti (in med drugim tudi kljub velikemu številu in frekventnosti izdajanja pravopisov) »na Hrvaškem ne obstaja jezikovna politika, niti telo, ki bi jo vodilo«. Namesto »jezikovne politike« vidi v predstavljenem dogajanju samo »politiko o jeziku«. Diskusija, ki naj bi se vodila o vprašanjih samega jezika, se po njenem mnenju še vedno pogosto zoži na pogovor »okoli jezika«. Podpoglavje, posvečeno inštitucijam, zaključí s kritično sodbo, da slednje namesto za jezik skrbijo za ohranjanje svoje oblasti nad njim. V načinu njihovega delovanja vidi predvsem težnjo po represivnem vzdrževanju z zaključkom standardizacije (pred »kakimi sto leti«) izvedene »balzamizacije« hrvaškega jezika. »S pozivanjem na pravno regularizacijo jezika izražajo tendenco, naj se lastna nepripravljenost za spoštovanje jezikovne svobode realizira na način, ki za demokratično družbo ni primeren,« zapiše. S tem pa – je prepričana – te inštitucije tudi »diskreditirajo avtoriteto jezikoslovja«.

Disertacija »Tradicija purizma v hrvaškem jezikoslovju« je v veliki meri polemična razprava. Avtorica ima o pojavu purizma izdelano jasno stališče, ki je sicer razumevajoče, a negativno. Zato je samoumevno, da na koncu, v »Zaključku«, ponudi tudi model, ki lahko kritizirano stanje popravi. Upanje polaga na splošni civilizacijski napredek, ki naj bi pospešil slabljenje »izolacijskih faktorjev«, ter preusmeritev mlade generacije jezikoslovcev k sodobnim jezikoslovnim teorijam in jezikoslovni tehnologiji. Izrecno omeni korpusno jezikoslovje. Jezik sam doživlja avtorica kot živ organizem (z »vrlinami in slabostmi«), ki mu mora biti dopuščena svobodna »evolucija«, jezikoslovje pa mora k njemu pristopati skozi vlogo opazovalca in opisovalca, ne pa kot razsodnik z vnaprej pripravljenimi stališči o njem.

Disertacijo dopolnjuje tudi nekaj dobro izbranih celostnih citatov, ki nedvomno pripomorejo k bralčevemu boljšemu dojemanju obravnavane problematike. Eden takšnih je že enajsttočkovni kriterij za tvorbo in izbor (računalniške) terminologije iz leta 2007 (na str. 154), še pomembnejših pa je enajst pisnih dokumentov, ki so skozi čas (od »Dunajskega dogovora« naprej) določali uradni status jezika Hrvatov ali vsaj deklarativno ter na nivoju pomembnih družbenih inštitucij izražali prizadevanja za njegovo (takšno ali drugačno) ureditev. Zadnji predstavljeni dokument je iz leta 2007 in je eksplicitno usmerjen v leta, ki šele prihajajo, saj se v njem *Hrvaška akademija znanosti in umetnosti* izreka za pravico do polifunkcionalne rabe hrvaškega jezika v evropskih integracijah.

Branje doktorske razprave gospe mgr. Marije Vlašić nikakor ni duhamorno opravilo. Njen jezik je privlačen, dinamičen, komentarji sugestivni, duhoviti, na trenutke prav zabavni, a se nikoli ne oddaljijo od konkretne tematike, na katero se navezujejo. Tak slog sicer morda nekoliko odstopa od običajne akademske resnobnosti, vendar se zdi, da se prav tak, kakršen je (v nekaterih opombah skoraj burkaški) slogovno dobro vklaplja v avtoričin sicer *resen* pogled na problem, ki ga v svoji nalogi predstavlja, osvetljuje in kritično vrednoti. Izrazi kot so »pakračka parada«, »ritualno predajanje kipcev« in/ali »Reality show«, s katerimi komentira določene prireditve, so samo ubeseditev avtoričinega lastnega odnosa do njih, ki ga jasno razkrije že v »Predgovoru«. Enako je npr. z metaforično primerjavo jezika in njegovih 'zakonodajalcev' z odraščajočim otrokom in njegovimi starši (otrok se hoče izviti iz plenic in obleči hlače, starši pa se s tem ne znajo sprijazniti; starši skrbijo za svoj lastni ugled, njihov najstnik pa se medtem v parku drogira ali v starih cunjah in brez dokumentov kot sirota klati

po svetu). Rdeča nit tovrstnih komentarjev je prenos akademskega diskurza na življenjsko vsakdanjost. Avtorica na ta način dodatno potencira svoje doživljanje jezika kot živega organizma, ki se pač skozi čas spreminja in spontano odziva na dražljaje iz svojega življenjskega okolja. V enem izmed komentarjev je takó jezikovno stikanje primerjano kar s seksualnostjo, akademsko razpravljanje 'okoli jezika' (ne pa konkretno ukvarjanje 'z' njim) pa z ... masturbacijo).

Razprava je koncipirana in izvedena trdno in natančno. Materialno gradivo je bogato, njegova analiza pa podrobna, oprta na širok spekter referenčnih avtorjev in vedno dodatno podkrepljena z lastnim razmislekom. Zaključki so izpeljani sugestivno in prepričljivo. Vsebinskih in metodoloških opomb nimam, pred objavo, za katero upam, da bo vsekakor realizirana, bi gospe Vlašić predlagal le, da morda nekoliko »razrahlja« tretje podpoglavje tretjega poglavja. Zdi se mi, da je v omenjenem segmentu naloge koncentracija podatkov in še posebej njihova prepletenost za bralca, ki tematike in gradiva ne pozna najbolje, nekoliko prevelika. A to je bolj stilistična kot vsebinska opomba.

Ker vsebuje prebrana disertacija trdno izoblikovan avtoričin kritični pogled na hrvaški jezik(osl)ovni purizem, katerega teoretična osnova, zgodovinsko ozadje in metodologija so v nalogi predstavljeni suvereno, bi si bralec v zaključku verjetno želel izvedeti tudi kakšno podrobnost več o načinih pristopanja k jeziku, ki bi zatečeno stanje popravili. Kje je (oz. naj bi bila) meja družbene in jezikoslovne tolerance oz. kako naj si jezikoslovje oblikuje kriterije svojih jezikovnousmerjevalnih intervencij, da pri tem ne bo prestopalo meja arbitražnega nasilja? No, to je vprašanje, ki seveda presega neposreden okvir naloge, ki si jo je mgr. Vlašićeva zadala za temo svoje doktorske disertacije. Zastavljam ga bolj kot izziv za kakšen kasnejši avtoričin članek, na oceno prebrane razprave pa naj ne vpliva.

Menim, da delo »Tradicija purizma u hrvatskom jezikoslovlju« (»Tradice purizmu v chorvatské jazykovědě«) povsem ustreza kriterijem za priznanje statusa doktorske naloge in prosim, da gospo mgr. Marijo Vlašić dopustite v nadaljnje etape doktorizacijskega procesa.

Andrej Šurla, Ph.D.

